

Interprofesionalitatea și cererea de servicii integrate. Aspecte legale și deontologice

Interprofessionalism and the demand for integrated services. Legal and deontological issues

L'interprofessionnalisme et la demande de services intégrés. Questions juridiques et déontologiques

Avocat Drd. Ruxandra VIȘOIU

Introducere

Interprofesionalitatea este un subiect de mare actualitate, menționat tot mai des de profesioniștii din domeniul juridic¹. De la îngrijorări privind rolul avocatului în viitor și „comercializarea” profesiei², până la entuziasm privind evoluția relațiilor interprofesionale în interesul clientului, părerile sunt împărțite. Dar dincolo de păreri și scenarii pentru viitor, un lucru este cert: relațiile interprofesionale sunt tot mai întâlnite și cerute în piață, iar serviciile integrate sunt doar o manifestare a acestor tendințe.

Deși această problemă se pune tot mai des, mai ales odată cu tehnologizarea rapidă a profesiilor juridice, nu este vorba deloc de un subiect nou. Chestiunea a fost ridicată în cadrul UNBR încă de acum 7 ani, când a fost adoptată *Rezoluția privind principiile de integritate în activitățile desfășurate de avocați în profesii compatibile cu profesia de avocat și în conlucrările interprofesionale pentru furnizarea de servicii profesionale*, în ședinței Consiliului UNBR din data de 7 martie 2015³.

Iar interprofesionalismul se numără chiar printre subiectele de discuție pe care UNBR le recomandă barourilor din țară să le includă în discuțiile cu avocații lor, ca parte a strategiei de comunicare pe anul 2022⁴. Cererea de servicii integrate este un alt subiect de mare interes,

---

¹ Pentru considerații cu privire la protecția datelor cu caracter personal și conlucrările interprofesionale pentru furnizarea de servicii integrate, se vedea *G. Florea*, Impactul Regulamentului general privind protecția datelor personale asupra activității avocaților. Noi responsabilități, noi oportunități, publicat pe Juridice.ro: <https://www.juridice.ro/essentials/1957/impactul-regulamentului-general-privind-protectia-datelor-personale-asupra-activitatii-avocaturii-noi-responsabilitati-noi-oportunitati> accesat la 15.04.2022.

² A se vedea interviul dlui. Traian Briciu pentru Bizlawyer: <https://www.bizlawyer.ro/mobile/stiri/piata-avocaturii/interviu-i-traian-briciu-presedintele-unbr-nu-cred-ca-vreun-avocat-roman-care-cunoaste-bine-cum-functioneaza-avocatura-intr-o-cultura-de-drept-continental-si-ar-putea-dori-dereglementarea-profesiei> accesat la 15.04.2022

³ <https://www.unbr.ro/propunere-de-rezolutie-privind-principiile-de-integritate-in-activitatile-profesionale-desfasurate-de-avocati-in-profesii-compatibile-cu-cea-de-avocat-si-in-conlucrarile-interprofesionale-pen/> accesat la 15.04.2022

⁴ <https://www.unbr.ro/wp-content/uploads/2022/02/Comunicat-privind-strategia-de-comunicare-a-UNBR-pentru-anul-2022.pdf> accesat la 15.04.2022

care a stat, printre altele, la baza recente Hotărâri a Consiliului UNBR privind procedura de avizare a înscrierii avocaților pe platformele online de intermediere a serviciilor juridice⁵.

Sunt numeroase profesii care intră în relație interprofesională cu avocații: de la experți judiciari în domeniul contabil, topografic ori construcții, până la traducatori, psihologi sau chiar alți juriști precum arbitrii și mediatorii. Iar în relațiile dintre profesii, un loc aparte îl au desigur legătura cu judecătorii și procurorii, care se supun unor reguli de conduită speciale și trebuie mereu să fie sub semnul imparțialității⁶.

Pentru că subiectul este foarte vast, ne vom concentra în continuare doar pe analiza a patru profesii și relația lor cu avocatura: contabil, psiholog, traducător și mediator.

Avocat vs. contabil

Una dintre profesiile cu care avocatul are cea mai frecventă interacțiune, în special pe partea de drept civil și avocatură de business, este expertul contabil.

Profesiile de expert contabil și contabil autorizat sunt reglementate de O.G. nr. 65/1994 privind organizarea activității de expertiză contabilă și a contabililor, republicată⁷. Similar avocaților, nu orice persoană poate desfășura activitatea de contabil, ci trebuie îndeplinite anumite condiții legale⁸, inclusiv promovarea unui examen⁹ de profil. Așa cum avocații sunt membri în barouri, contabilii sunt membri în Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați¹⁰ (CECCAR) și își pot desfășura activitatea individual ori în societăți de contabilitate¹¹.

Principalele diferențe le regăsim desigur în cadrul activității concrete pe care le desfășoară contabilii, față de avocați. Pe de o parte, expertul contabil se ocupă cu organizarea și ținerea contabilității, precum și efectuarea de expertize și alte lucrări cu caracter financiar-contabil, conform art. 6 din O.G. nr. 65/1994. Iar, pe de altă parte, avocatul oferă consultanță,

---

⁵ https://www.unbr.ro/wp-content/uploads/2022/03/Hotarare-Consiliu-241-2022_Regulament-inscriere-avocati-platforme_comunicata.pdf accesat la 15.04.2022

⁶ G. Baltag, Standarde de conduită în relațiile judecător-avocat, procuror-avocat și judecător-procuror, Revista Dreptul nr. 9/2015, p. 69

⁷ Publicată în M.O. nr. 13/2008

⁸ Art. 1 din O.G. nr. 65/1994: „Profesia de expert contabil și de contabil autorizat se exercită de către persoanele care au această calitate, în condițiile prevăzute de prezenta ordonanță.”

⁹ Art. 3 alin. (1) din O.G. nr. 65/1994: „Accesul la profesia de expert contabil și de contabil autorizat se face pe bază de examen de admitere, la care să se obțină cel puțin media 7 și minimum nota 6 la fiecare disciplină, efectuarea unui stagiu de la unu la 3 ani și susținerea unui examen de aptitudini la terminarea stagiului, conform reglementărilor Corpului Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România.”

¹⁰ Art. 18 alin. (1) din O.G. nr. 65/1994: „Se înființează Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați, persoană juridică de utilitate publică și autonomă, din care fac parte experții contabili și contabilii autorizați, în condițiile stabilite de prezenta ordonanță, având sediul în municipiul București.”

¹¹ Art. 11 alin. (1) din O.G. nr. 65/1994

asistare și reprezentare în proceduri judiciare, conform Legii nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată¹².

Profesia de contabil și cea de avocat sunt destul de diferite¹³, dar se intersectează în numeroase momente. Așa cum a arătat și doctrina¹⁴, soluționarea adecvată și în timp util a lucrărilor profesionale depinde, în bună măsură, de conlucrarea constantă a avocatului cu alți specialiști, de regulă tot practicieni în cadrul profesiilor liberale. Unul dintre cele mai comune cazuri este necesitatea expertizei financiar-contabile ca probă în dosar. La acel moment, deși avocatul nu poate alege contabilul cu care să lucreze, deoarece acesta este desemnat de instanță în mod aleatoriu, este esențial ca cele două profesii să interacționeze în mod eficient pentru a se ajunge la soluția corectă în dosar.

Pe de altă parte, necesitatea expertizelor extrajudiciare pune avocatul în poziția de a-și alege singur expertul contabil cu care lucrează, situație în care devine relevant art. 7 din Legea nr. 51/1995: „*Orice avocat, indiferent de forma de exercitare a profesiei, poate să încheie convenția de colaborare cu experți sau cu alți specialiști, în condițiile legii.*” Articolul în cauză pune mai degrabă accent pe convenția încheiată cu experți, având în vedere cu precădere rapoartele de expertiză în fază litigioasă.

Dar o problemă neabordată de acest text legal este cea în care contabilul, în calitate de specialist, este necesar pentru clientul avocatului pe partea de consultanță juridică, nu litigii. Avocatura de business¹⁵ presupune o legătură apropiată cu contabilul, care este esențial pentru clienții persoane juridice încă din primele momente ale înființării societății. Așa cum orice avocat de drept civil și drept al afacerilor cunoaște, clientul va cere mereu avocatului o recomandare de specialist care să țină contabilitatea societății după înființare. Iar avocatul nu poate face o astfel de recomandare și, din diverse motive, clientul nu reușește singur să găsească un contabil bun în timp util, tot acesta va avea de suferit. Clientul poate avea probleme de natură fiscală, începând cu o simplă amendă și continuând cu sancțiuni mai aspre. Acesta este motivul pentru care majoritatea avocaților au colaborări cu diverși contabili, pe care îi

---

¹² Publicată în M.O. nr. 440/2018

¹³ O altă problemă interesantă o reprezintă posibila compatibilitate sau incompatibilitate între profesia de avocat și cea de contabil. Deși art. 16 din Legea nr. 51/1995 nu cuprinde în enumerare și contabilii printre profesiile ce sunt compatibile cu avocatura, precum calitatea de deputat, senator, arbitru etc., chestiunea nu este foarte clară. Deși la o primă vedere lipsa includerii ar însemna automat că aceste profesii sunt incompatibile, ICCJ a emis o hotărâre contrară într-un dosar cu acest obiect. Prin Decizia nr. 3963/2014, ICCJ e respins recursul împotriva sentința nr. 1463/2013 a Curții de Apel București. Prin acea sentință, Baroul București a fost obligat să emită o decizie de înscriere a reclamantei în evidențele Baroului București (Tabloul de avocați) ca avocat stagiar și să constate că profesia de expert este compatibilă cu profesia de avocat.

¹⁴ S. Naubauer, Legea organizării și exercitării profesiei de avocat, Ed. II, Universul Juridic, București, 2021, p. 102

¹⁵ Necesitatea acestor colaborări a născut și situații hibrid în care firme de contabilitate și audit se asociază cu case de avocatură. Aici situația este invers decât cea expusă de noi, fiindcă nu avocatul are nevoie de o colaborare cu un profesionist în domeniul fiscal, ci expertul în domeniul fiscal a căutat o colaborare cu avocați pentru clienții săi. Considerăm această asociere drept un lucru firesc, ce este în cele din urmă în interesul clientului. Genul acesta de colaborare se realizează de la nivel de avocatură mică și medie, până la nivel înalt, de Big Four.

recomandă persoanelor juridice fie la momentul înființării, fie ulterior pe parcursul desfășurării activității societății.

Din păcate, legea nu oferă un cadru foarte clar pentru aceste colaborări. Textul articolului 7 este foarte sumar și nu oferă nici măcar niște norme de aplicare, având doar unele completări succinte în Art 188 din Statutul profesiei de avocat¹⁶. Acest articol oferă, din nou, exprimări foarte vagi și nu constituie o veritabilă completare a art. 7, ci doar o reamintire (ușor derizorie, îndrăznim să spunem) a principiilor generale ale desfășurării activității de avocat. Independența profesională este deja menționată în numeroase articole¹⁷ din Legea nr. 51/1995, iar ideea de independență „profesională și patrimonială” nu sunt decât specii ale aceluiași gen.

Mai mult, respectarea „deontologiei” profesiei de avocat este o altă mențiune ușor derizorie, în sensul că așa cum independența profesiei trebuie respectată în baza legii și a statutului, avocații trebuie să respecte și Codul Deontologic al Avocatului Român¹⁸. Cu alte cuvinte, chiar și în lipsa Art. 188 din statut, alin. (1) teza întâi, efecte juridice ar fi fost aceleași.

În ce privește teza a doua a art. 188 alin. (1) din statut, aceasta cuprinde dispoziții cu adevărat relevante și arată că „*Verificarea îndeplinirii acestor condiții este de competența consiliului baroului.*” Se arată astfel, în mod indirect, că o convenție de colaborare între avocat și expert trebuie depusă și la barou pentru aprobare. Ceea ce pune numeroase probleme practice: de la ce moment se produc efectele convenției, de la momentul semnării sale sau al aprobării de către barou? Dacă baroul analizează convenția și poate să o respingă dacă nu se îndeplinesc aceste condiții legale, de ce nu propune legea un model al convenției? Ne putem imagina situația neplăcută în care părțile semnează convenția de colaborare, chiar se prestează servicii și se plătesc sume de bani în baza acesteia¹⁹, iar ulterior consiliul apreciază că unele dispoziții ale actului nu sunt conforme.

O altă problemă des întâlnită în colaborarea dintre contabili ori experți fiscali și avocați este în ce măsură asocierea publică între un cabinet de avocatură și o firmă de contabilitate încalcă sau nu dispozițiile legale stricte privind publicitatea profesiei și interzicerea comisionului pentru clienți recomandați avocatului. În ce privește publicitatea, dispozițiile din

---

¹⁶ Articolul 188 din Statutul profesiei de avocat: „(1) *Convențiile de colaborare încheiate de avocat potrivit art. 7 din Lege vor asigura independența profesională, patrimonială și deontologia profesiei de avocat. Verificarea îndeplinirii acestor condiții este de competența consiliului baroului.* (2) *În desfășurarea activităților prevăzute la art. 3 din Lege, avocatul decide unilateral alegerea notarilor publici, experților, traducătorilor, executorilor judecătorești și a altor specialiști cu care poate să colaboreze.* (3) *Colaborările avocatului în condițiile art. 7 din Lege se vor desfășura cu respectarea de către avocat a prevederilor Legii și ale prezentului statut.*”

¹⁷ Art. 1 alin. (1), Art. 2 alin. (1), Art. 15 lit. b, Art. 47 alin. (1) etc.

¹⁸ Codul Deontologic al avocatului român este aprobat prin Hotărârea Consiliului UNBR nr. 268/17 iunie 2017 <https://www.unbr.ro/publicam-hotararea-consiliului-unbr-nr-26817-iunie-2017-prin-care-se-aproba-codul-deontologic-al-avocatului-roman-prevazut-in-anexa/> accesat la 15.04.2022

¹⁹ Deși textul nu clarifică, ni s-ar părea excesiv ca o astfel de convenție să producă efecte juridice doar de la momentul aprobării de către consiliu. Actul justiției presupune de multe ori celeritate, iar drepturile clientului ar putea fi afectate de o astfel de condiție de validitate. Cel mult, apreciem că dacă apar observații din partea consiliului, părțile vor desemna convenția conform indicațiilor sale, dar actele produse anterior nu vor fi lovite de nulitate.

Statut sunt foarte stricte. Conform art. 174 din Statut, avocatul nu ar putea în mod legal să ofere un comision sau altă prestație bănească unei firme de contabilitate care îi recomandă clienți.

Mai mult, art. 143 alin. (4) arată că mijloacele de publicitate a formelor de exercitare a profesiei nu pot fi folosite ca reclamă în scopul dobândirii de cliență. Iar conform art. 144 lit. f din Statut, este interzisă prezentarea avocaților prin orice mijloace de publicitate realizate de un operator economic sau site-ul său. Ceea ce ar face ilegală orice mențiune online că o firmă de audit sau contabilitate lucrează cu o anumită firmă de avocatură. Chestiune pe care o considerăm oarecum excesivă, mai ales fiindcă trăim într-o eră digitală, în care oferirea de servicii integrate clienților este cât se poate de căutată. Iar genul acesta de serviciu integrat, contabil și juridic, nu ar face decât să faciliteze clienților accesul la servicii de calitate și, implicit, posibilitatea de a-și apăra mult mai eficient drepturile conform legii. Există multe cazuri în care avocatul și expertul fiscal fac echipă într-un proiect, fiind dificil de separat contribuția profesională a unuia față de celălalt.

Ca propunere *de lege ferenda*, apreciem că dacă Statutul oferă modele privind contractul de colaborare între avocați²⁰ ori convenția de asociere a cabinetelor de avocat²¹, ar fi util ca Statutul să ofere și un model pentru convenția de colaborare cu alți experți sau specialiști, prevăzută de art. 7 din Legea nr. 51/1995. Prin oferirea acestui model, s-ar completa în mod util textul de lege, care este succint și nu foarte lămuritor. S-ar putea evita și situația neplăcută în care un avocat încheie un astfel de contract conform propriilor sale aprecieri, dar ulterior este refuzat de către consiliul baroului, conform art. 188 din Statut.

De asemenea, dat fiind faptul că avocații nu își pot face publicitate decât în condiții foarte restrictive și nu pot plăti comision pentru clienții recomandați, dar în practică aceste colaborări strânse între avocați și experți fiscali sunt foarte întâlnite și chiar acceptate implicit pe piață²², ar fi util ca genul acesta de colaborări să aibă un cadru mai clar de desfășurare.

Nu ar fi exclus ca art. 174 din Statut să cuprindă o excepție pentru specialiștii din domeniul fiscal, similar soluției onorariilor retrocedate, practicate pentru avocați. Sau dacă această variantă este apreciată drept prea „curajoasă”, ar fi util chiar și un text de lege separat, care să trateze problema specială a colaborării avocat-contabil, similar unei structuri de asociere în participațiune, un *joint venture* care permită o structură hibridă, prin care avocații și contabilii să poată oferi servicii integrate clientului, în mod legal și transparent.

Avocat vs. psiholog

O altă profesie cu care activitatea avocatului este „intercalată” de multe ori este cea de psiholog sau psihoterapeut. Identificăm astfel două aspecte importante: de pe o parte, avocatul se va găsi de multe ori în situația în care trebuie să colaboreze cu un psiholog în activitatea sa

---

²⁰ Anexa IX din Statutul profesiei de avocat

²¹ Anexa XXIX din Statutul profesiei de avocat

²² Acestea se întâlnesc la toate nivelurile, de la structuri de tip Big Four, până la avocatura de nivel mic ori mediu.

profesională. Și, pe de altă parte, avocatul ajunge de multe ori să capete rolul de psiholog neoficial al clientului său, care evită să apeleze în mod separat la acest profesionist pentru a ușura povara pe care o reprezintă un demers juridic și care, fără doar și poate, îl apasă din punct de vedere mental și emoțional.

Psihologii își desfășoară activitatea conform Legii nr. 213/2004 privind exercitarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Psihologilor din România²³. Asemenea avocaților, pentru a-și putea practica profesia, psihologii trebuie să îndeplinească anumite condiții²⁴, inclusiv absolvirea unor studii superioare, își desfășoară activitatea conform principiului independenței profesionale²⁵, trebuie să păstreze confidențialitatea clientului²⁶, au anumite forme de organizare a profesiei, inclusiv cabinete individuale²⁷, au dreptul să fie remunerați pentru activitatea lor²⁸ și au o organizație profesională numită Colegiul Psihologilor din România²⁹, similară cu Uniunea Barourilor din România.

Pe de o parte, activitatea în sine a celor două profesii este foarte diferită. Conform art. 5 din Legea nr. 213/2004, psihologii studiază comportamentul uman, recomandă căi de soluționare a proceselor psihologice, realizează testări psihologice și interpretează rezultate acestor teste. Pe de altă parte, conform art. 3 din Legea nr. 51/1995, avocatul se ocupă în principal cu acordarea de consultanță juridică, precum și asistare și reprezentare în fața

---

²³ Publicată în M.O. nr. 492/2004

²⁴ Art. 2 din Legea nr. 213/2004: „(1) Au dreptul să exercite profesia de psiholog: a) cetățenii români; b) cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene și ai celorlalte state din Spațiul Economic European, prin stabilire în România sau în regim de servicii temporare; c) cetățenii din alte țări cu care România are convenții bilaterale în domeniu. (2) Exercițarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică se face de către persoanele prevăzute la alin. (1), care au absolvit o instituție de învățământ superior de specialitate, cu diplomă de licență în psihologie sau asimilată, obținută într-o instituție de învățământ superior acreditată, din România sau din străinătate, recunoscută sau echivalată, după caz, potrivit legii.”

²⁵ Art. 4 alin. (1) din Legea nr. 213/2004: „Psihologul cu drept de liberă practică își desfășoară activitatea pe baza principiului independenței profesionale, care îi conferă dreptul de inițiativă și decizie în exercitarea actului profesional, cu asumarea deplină a răspunderii pentru calitatea acestuia.”

²⁶ Art. 4 alin. (2) din Legea nr. 213/2004

²⁷ Art. 13 alin. (1) din Legea nr. 213/2004

²⁸ Conform art. 16 din Legea nr. 213/2004. Prin contrast, ținem să menționăm că problema onorariului avocațial pune mult mai mari probleme în practică, în special dată fiind chestiunea controversată a reducerii onorariilor de către instanța de judecată. Pentru considerații suplimentare pe acest subiect a se vedea L. Hergheliegiu, Dreptul Instanței de judecată de a reduce onorariul de avocat și în cauzele penale, Revista Dreptul nr. 4/2004 și A. G. Alecu, A. Gurică, Toate-s vechi și noi sunt toate. Reducerea onorariului de avocat, din nou în actualitate, publicat pe Juridice.ro <https://www.juridice.ro/675703/toate-s-vechi-si-noi-sunt-toate-reducerea-onorariului-de-avocat-din-nou-in-actualitate.html> accesat la 15.04.2022

²⁹ Articolul 23 alin. (1) din Legea nr. 213/2004: „Colegiul Psihologilor din România, denumit în continuare Colegiu, este o organizație profesională, cu personalitate juridică, de drept privat, apolitică, autonomă și independentă, de interes public, cu patrimoniu și buget proprii. Colegiul are rolul de a reprezenta și de a ocroti la nivel național și internațional interesele profesiei de psiholog cu drept de liberă practică.”

instanțelor de judecată³⁰. Dar în ciuda acestor diferențe majore, prevăzute inclusiv de lege, nu puține sunt cazurile în care avocatul se vede nevoit să „țină loc” de psiholog pentru clientul său, care pe lângă sfaturile juridice caută și suport emoțional din partea avocatului său.

Spre exemplu, în cauzele penale, dată fiind presiunea psihologică resimțată de client, acesta va căuta asigurări din partea avocatului că respectiva cauză va fi soluționată în mod favorabil și că nu se va ajunge la pedeapsa închisorii. Ori va încerca în mod repetat să se asigure că avocatul are încredere în versiunea sa a evenimentelor și că îl va apăra cu toate puterile sale. În asemenea momente, care pot fi ușor inconfortabile pentru avocat, este foarte posibil să jucăm rolul de psiholog deși nu avem pregătire în acest sens și să ascultăm povești lungi ale clientului, deși acestea nu au relevanță juridică și chiar să încercăm să îi aducem cuvinte de alinare, când observăm stresul la care acesta este supus.

Aici se pune problema deontologică – unde se termină efectiv limitele mandatului nostru, inclusiv dorința noastră de a empatiza cu clientul și a oferi compasiune? Și unde începe nevoia de a apela la un psiholog profesionist, care știe să gestioneze aceste situații mult mai eficient și să ofere rezultate concrete?

Considerăm că acest moment se va aprecia de la caz la caz, de către avocat, potrivit experienței sale și istoricului cu clientul respectiv. Dar am vedea utilă o includere, măcar sumară, a unor indicații oficiale cu privire la colaborarea dintre avocat și psiholog în documente oficiale pe care avocatul să le poată consulta și să i se ofere o direcție mai clară în acest sens. Din păcate, singura mențiune din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat ce ar duce în această direcție este art. 7, care menționează că avocații pot încheia convenții de colaborare cu experți sau alți specialiști, în condițiile legii.

Textul de lege de mai sus este util, fiindcă deschide poarta unei posibile colaborări avocat-psiholog. Din păcate, însă, textul pune accent pe colaborarea cu experții judiciari, în care includem și experții psihologi³¹. Este adevărat că expertizele psihologice sunt utile în activitatea avocatului, spre exemplu când se solicită daune morale pentru suferința psihică la care a fost supus clientul în urma accidentelor auto sau în spețele din domeniul defăimării.

În plus, legislația prevede în mod expres că psihologul trebuie implicat în anumite momente-cheie atât în procesul civil, cât și în procedul penal. Potrivit art. 111 alin. 6 lit. b din C.proc.pen. persoana vătămată se poate audia prin intermediul sau în prezența unui psiholog sau a altui specialist în consilierea victimelor, dacă este necesar. O măsură similară se poate impune și în cazul audierii martorului minor, potrivit art. 124 alin. (3). Se poate cere prezența unui psiholog și în cazul executării hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii referitoare la minori, așa cum arată art. 911 alin. (2). Iar dacă minorul refuză să se supună

---

³⁰ Pentru considerații pe tema rolului avocatului în reprezentarea și asistarea părților, a se vedea *I. Leș, S. Spinei*, *Reprezentarea și asistarea părților prin avocat sau consilier juridic în lumina noului cod de procedură civilă*, Revista Dreptul nr. 5/2013, pp. 13-28

³¹ Pentru mai multe detalii a se vedea *Tabloul Experților Psihologi* <https://psihologiejudiciara.ro/tabloul-expertilor-psihologi/>, accesat la 15.04.2022

hotărârii în cauză, fiindcă refuză să îl părăsească pe debitor sau nu dorește să stea cu creditorul, intervenția psihologului va fi din nou necesară pentru un program de consiliere.

Dar dincolo de momentele când psihologul trebuie să redacteze rapoarte de expertiză, ca probe în dosar, ori să fie implicat în proces conform codurilor de procedură, rămâne problema susținerii morale a clientului. Deoarece, în lipsa acestei susțineri, toată presiunea cade tot pe umerii săi, deși nu are aceste obligații profesionale în lege ori statutul profesiei. Este adevărat că, așa cum a arătat și doctrina³², rolul avocatului nu poate fi redus la apărarea intereselor legitime ale justițiabililor în fața organelor judiciare. Dar există anumite momente când chiar și avocatul trebuie să își recunoască limitele și să trimită clientul către o persoană specializată, iar psihologul se încadrează în această categorie.

Așadar, revenind la subiectul relațiilor interprofesionale, ar fi utilă menționarea în mod expres a psihologului printre „specialiștii” cu care avocatul poate colabora, potrivit art. 7 din Legea nr. 51/1995. De asemenea, pe lângă dreptul avocatului de a colabora cu psihologul, am vedea utile și formularea unor recomandări, dacă nu chiar obligații în acest sens în cadrul Statutului profesiei de avocat.

Dacă avocatul întâmpină un client care pare a avea suferințe de natură psihică urmare a unui dosar de judecată, acesta ar avea nu doar facultatea, ci chiar obligația morală să îl trimită spre un specialist în domeniu, pentru a evita consecințe tragice³³. Și chiar dacă necesitatea colaborării avocat-psiholog ar fi considerată prea specifică pentru a se include în legea avocaturii ori statut, considerăm că indicații și recomandări în acest sens ar fi utile cel puțin în zona de educare a avocatului, ca parte a instruirii tinerilor avocați în INPPA și ulterior în programe de educare continuă, organizate de fiecare barou în parte.

Traducător

Pentru că avem în vedere relația cu avocații și înfăptuirea unui act de justiție, ne vom referi în continuare doar la interpretii și traducătorii autorizați de Ministerul Justiției. Desigur că traducerile comune se pot realiza de către orice persoană care cunoaște limba în cauză, nu doar de traducători autorizați. Însă, potrivit Legii nr. 178/1997³⁴, interpretii și traducătorii trebuie să fie autorizați pentru a lucra cu o serie de entități, mai exact: Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiției, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

---

³² I. Leș, D. Ghiță, Instituții juridice contemporane, Ed. II, Ed. C.H. Beck, București, 2019, P. 271

³³ Din păcate, de multe ori aceste presiuni psihologice pot duce pe clientul avocatului spre decizii extreme, cum ar fi să își ia singur viața. Unul dintre cele mai recente cazuri, extrem de mediatizate, este al președintelui Asociației TATA, Bogdan Drăghici, care fiind acuzat de pedofilie s-a sinucis intrând cu mașina în Ambasada Rusiei și apoi dându-și singur foc <https://www.vice.com/ro/article/3abwvp/cine-e-bogdan-draghici-intrat-cu-masina-in-ambasada-rusiei-pedofilie> accesat la 15.04.2022. Inclusiv UNBR a luat poziție față de acest caz, dar din alte motive, mai exact că respectivul ar fi fost prezentat în presă drept avocat, în mod eronat: <https://www.unbr.ro/unbr-precizeaza-ca-barbatul-care-a-intrat-cu-masina-in-gardul-unei-ambasade-si-s-a-autoincendiat-nu-a-fost-niciodata-avocat/> accesat la 15.04.2022

³⁴ Publicată în M.O. nr. 305/1997

(inclusiv DIICOT), Direcția Națională Anticorupție, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, birourile notarilor publici, avocați, executori judecătorești.

În Art. 1 alin. (4) din Legea nr. 178/1997 se menționează expres că avocații pot angaja și utiliza interpreți și traducători în scopul exercitării profesiei lor. Așadar, față de multe alte profesii în care legătura cu avocatul este doar implicită, avem în cele din urmă un text de lege clar, care arată expres ideea de interprofesionalitate.

Așa cum arată art. 12 C.p.pen, limba oficială în procesul penal este limba română și în cadrul procedurilor judiciare se folosesc interpreți autorizați, potrivit legii. Iar codurile de procedură civilă³⁵ și penală³⁶ fac numeroase alte trimiteri la activitatea traducătorilor în proces, ceea ce nu face decât să sublinieze importanța covârșitoare a acestora în realizarea actului de justiție.

Principalul motiv pentru care apar relații de interprofesionalitate este că avocatul nu poate avea în același rând și cunoștințe pe zona de contabilitate, inginerie a construcțiilor ori să vorbească toate limbile de origine ale clienților săi. Dar un alt motiv important este că profesia de avocat este incompatibilă cu multe alte profesii, potrivit art. 15 din Legea nr. 51/1995.

Conform acestui text legal, avocatul nu poate primi un salariul în cadrul niciunei alte profesii³⁷, cu excepția celei de avocat și nici nu poate realiza în mod nemijlocit fapte materiale de comerț³⁸. Cu alte cuvinte, legea³⁹ îi interzice să obțină venituri din alte surse, pe lângă avocatură. Dar legea oferă în continuare și o serie de excepții în cadrul art. 16, considerate de doctrină⁴⁰ ca fiind limitative. Enumerarea include și profesia de traducător autorizat, ceea ce

---

³⁵ Art. 18 alin. (3) C.proc.civ. privind limba desfășurării procesului; Art. 150 alin. (4) privind înscrisurile anexate cererii; Art. 173 privind citarea; Art. 213 privind procesul fără prezența publicului; art. 225 privind folosirea traducătorului și interpretului; Art. 241 alin. (5) privind asigurarea celerității; art. 292 privind proba cu înscrisuri; art. 444 alin. (3) privind completarea hotărârii; art. 570 privind limba arbitrajului; art. 670 privind alin. (3) privind onorariul traducătorului; art. 1100 alin. (2) privind documentele atașate la cerere; art. 1116 privind limba în care se desfășoară arbitrajul; art. 1128 alin. (2) privind documentele atașate la cererea arbitrală

³⁶ Art. 81 alin. (1) lit. g² C.proc.pen privind drepturile persoanei vătămate; art. 289 alin. (11) C.proc.pen privind traducerea citației pentru persoana vătămată; Art. 329 alin. (3) și (4) C.proc.pen și art. 344 alin. (2) C.proc.pen privind traducerea rechizitoriului; art. 456 alin. (3) C.proc.pen privind traducerea înscrisurilor atașate la cererea de revizuire; art. 467 alin. (4) C.proc.pen privind traducerea înscrisurilor atașate la cererea de redeschidere a procesului penal;

³⁷ Art. 15 lit. a) din Legea nr. 51/1995

³⁸ Art. 15 lit. c) din Legea nr. 51/1995

³⁹ Pe lângă interdicția salarizării și realizării faptelor de comerț, legea interzice avocatului și exercitarea unor ocupații care să lezeze demnitatea și independența profesiei ori bunele moravuri, conform art. 15 lit. b). Apreciem însă că acest text este mai puțin relevant, dacă nu chiar derizoriu, raportat la celelalte două litere din articol, fiind mai degrabă o reamintire a valorilor pe care avocații trebuie să le protejeze și nu o veritabilă situație de incompatibilitate.

⁴⁰ T. C. Briciu, Instituții judiciare, Ed. C. H. Beck, 2016, p. 393

face ca unii avocați să prefere imbinarea celor două profesii⁴¹, decât să apeleze la relații interprofesionale.

Revenind la problema incompatibilităților, acestea au fost considerate de doctrină⁴² drept o modalitate de asigurare pentru avocat a independenței specifice profesiei, dar și de păstrare a demnității și prestigiului corpului profesional. Și nu vedem niciun impediment pentru ca avocatul, așa cum consideră de cuviință, fie să apeleze la un traducător și să creeze raporturi interprofesionale, fie să „joc” ambele roluri, de avocat și interpret, cât timp nu aduce atingere valorilor sale de independență și demnitate în profesie.

Mediator

Pe lângă cea de traducător, o altă profesie compatibilă conform legii cu avocatura este profesia de mediator. Conform art. 1 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator⁴³, medierea este o metodă de soluționare amiabilă a conflictelor, în condiții de neutralitate, imparțialitate, confidențialitate și cu consimțământul părților.

Pentru ca o persoană să devină mediator, ea trebuie să îndeplinească anumite condiții⁴⁴ prevăzute de lege, printre care și autorizarea de către Consiliul de mediere. Așadar, cum este și în cazul avocaturii, nu orice persoană poate deveni în mod automat mediator, ci trebuie să parcurgă un anumit proces, inclusiv absolvirea cursurilor aferente.

Interprofesionalitatea reiese în mod direct chiar din legea medierii, care face multiple referiri la avocați⁴⁵ în cuprinsul său și, în mod corelativ, mediatorul și acordul de mediere sunt menționate în mod repetat atât în Codul de procedură civilă⁴⁶, cât și în Codul de procedură penală⁴⁷. Dar față de multe alte profesii, este interesant că activitatea de mediere nu este prezentată doar a fi compatibilă cu cea de avocat, ci chiar inclusă în mod expres printre atribuțiile avocatului, potrivit art. 3 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 51/1995⁴⁸.

---

⁴¹ În acest caz, vorbesc atât din experiența subsemnatei, cât și a altor colegi avocați, care au ales să devină și traducători autorizați. Motiv principal este posibilitatea de a-și ajuta clienții mai rapid și eficient, în proceduri precum semnări notariale ori asistare în relație cu autoritățile publice. Acest lucru se poate realiza printr-un examen organizat de Ministerul Culturii și ulterior prin înscrierea în registrul traducătorilor și interpreților, ținut de Ministerul Justiției <http://old.just.ro/MinisterulJusti%C8%9Biei/Listapersoanelorautorizate/Interpretisitraducatoriautorizati/tabid/129/Default.aspx> accesat la 16.04.2022

⁴² D. Oancea, Legea privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, Ed. C. H. Beck, 2019, p. 95

⁴³ Publicată în M.O. nr. 441/2006

⁴⁴ Art. 7 din Legea nr. 192/2006

⁴⁵ Art. 2 alin. (13) din Legea nr. 192/2006 privind procedura de informare asupra avantajelor medierii; Art. 2 alin. (6) din Legea nr. 192/2006 privind recomandarea medierii; Art. 52 din Legea nr. 192/2006 privind avantajele medierii etc.

⁴⁶ Art. 21 alin. (1) C.proc.civ. privind împăcarea părților; art. 227 alin. (1) C.proc.civ. privind prezenta părților pentru soluționarea amiabilă a litigiului, art. 916 alin. (4) C.proc.civ. privind cererea de divorț etc.

⁴⁷ Art. 16 alin. (1) lit. g) C.proc.pen privind punerea în mișcare a acțiunii penale; Art. 23 alin. (1) C.proc.pen privind pretențiile civile; Art. 275 alin. (1) pct. 1 lit. c) privind cheltuielile judiciare etc.

⁴⁸ Art. 3 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat: „Activitatea avocatului se realizează prin (...) activități de mediere.”

Se pune astfel problema următoare: este avocatul în mod automat și mediator, în conformitate cu Legea nr. 192 din 16 mai 2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator?

Apreciem că nu. Aceste două profesii au anumite particularități și sunt prezentate în mod distinct în toate textele de lege⁴⁹. Mai mult, procedura medierii cuprinde anumite reguli specifice, cu care avocatul ar trebui să fie familiar, acest lucru fiind realizat cel mai bine prin absolvirea unor cursuri de profil. Și, nu în mod întâmplător, numeroși dintre colegii noștri avocați aleg să își ia și titlatura de mediator prin absolvirea acestor cursuri și cumularea celor două calități.

Cel mai probabil, textul din legea avocaturii a dorit să sublinieze că avocatul trebuie să stăruiască pe cât posibil și în împăcarea părților, fiind vorba de o mediere în fapt, conform sensului din limbajul comun⁵⁰. Ca propunere *de lege ferenda*, am găsi foarte utilă modificarea legii avocaturii fie prin eliminarea cu totul a literei f) din art. 3 alin. (1) privind medierea, fie înlocuirea cu exprimări precum: *mediere de facto*, activități de *intermediere* între părți ori *mijlocire a comunicării* între părți.

În loc de concluzii

Așa cum am arătat mai sus, considerăm că încă sunt numeroase lucruri ce se pot îmbunătăți în legislație, referit la relațiile interprofesionale și serviciile integrate. Dar, în ciuda acestui fapt, suntem cu siguranță pe drumul cel bun- dacă nu mereu din punct de vedere legislativ, cel puțin din punct de vedere practic.

Avocații au început în ultimii ani să colaboreze tot mai strâns cu celelalte profesii pe proiecte de numeroare feluri, ceea ce nu poate decât să fie în avantajul clienților. În loc să vedem în avocat un „om bun la toate”, care poate să ofere nu doar asistență juridică, ci și suport psihologic, consultații tehnice, sfaturi contabile și să medieze părțile, poate ar fi mai bine să tindem spre o specializare a fiecărei profesii în propriul său domeniu și o bună colaborare între acești specialiști, într-un cadru legal clar.

În acest sens, s-au născut pe piață și o gamă largă de serviciile integrate. Este adevărat că unii specialiști și-au manifestat îngrijorările, justificate poate, privind interprofesionalismul și dereglementarea profesiei, dar credem că toate acestea ar trebui mai degrabă văzute într-o lumină pozitivă. În loc să privim cu scepticism tendințele actuale, accentuate și în contextul

---

⁴⁹ Pentru o discuție amplă pe acest subiect a se vedea *I. Dorin, Avocații, mediatorii de drept? Dar de facto?*, publicat pe Juridice.ro <https://www.juridice.ro/246733/avocatii-mediatorii-de-drept-dar-de-facto.html> accesat la 16.04.2022

⁵⁰ Această problemă a fost ridicată și ca punct de vedere din partea UNBR: <https://www.unbr.ro/este-necesara-calificarea-profesionala-distincta-a-avocatului-pentru-a-efectua-activitati-de-mediare/> accesat la 16.04.2022

digitalizării avocaturii și a actului juridic cu titlu general⁵¹, putem să acceptăm această schimbare și să ne concentrăm pe a îmbunătăți cadrul legislativ actual.

Pentru că, așa cum afirma și filozoful american Ralph Waldo Emerson: „Suntem la fel de puternici pe cât suntem de uniți, la fel de slabi pe cât suntem divizați.”

---

⁵¹ Tendințe care au fost fără doar și poate accentuate și mai mult de pandemia Covid19, care a mutat ședințele de judecată în online și a determinat avocații să folosească videocall-uri cu clienții lor, decât întâlniri față în față.